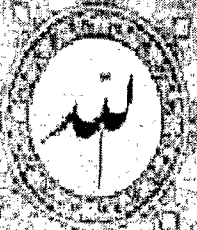

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٢٥٠

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

اجرای پایان نامه تحصیلی جهت دریافت مدرک کارشناسی ارشد
رشته نوازندگی موسیقی جهانی

بخش عملی:

ساز فلوت

استاد راهنما و مشاور:

سرکار خانم دکتر آذین موحد

انچه اطلاعات مدرک علمی ایران
شمیر مدرک

بخش نظری:

**بررسی اصول نوازندگی فلوت در قطعات ارکسترال
و ارائه راهکارهای اجرایی**

۱۳۸۸ / ۵ / ۹۴

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر آذین موحد

دانشجو:

مونا طاهریان

ورود به دفترخانه دانشگاه هنر
شماره ۱۴۱۹۰۹۴
تاریخ ۱۳۸۷ / ۱۶ / ۸۸

۱۲۱۳۰۰

شهریورماه ۱۳۸۷

با تشکر از تمامی اساتیدی که مرا در این دوره یاری کردند.

صمیمانه سپاسگزارم از استاد عزیزم سرکار خانم دکتر آذین موحد که تجربه و دانسته های خود را مدیون زحمات چندین و چند ساله ایشان میدانم. در تمام این سالها زحمات، آموزشها، دلسوزی ها و تلاشهای بی شایبه ایشان بود که راهنمای من در گسترش دانش موسیقیایی و نوازندگی ام شد. بدیهی است که بدون راهنمایی، حمایت بی دریغ و دقت و شکافانه ایشان، انجام این پروژه صورت تحقیق به خود نمی دید.

همچنین از جناب آقای آریو فرضی که از هیچ تلاشی جهت ارایه مطلوب این پروژه فرونگذاشته و در بهینه گشتن آن نقشی راهگشا داشتند کمال تشکر را دارم.

فهرست:

۱.....	چکیده
۳.....	مقدمه

فصل اول:

تن

۸.....	تن
۹.....	هماهنگها
۱۱.....	رژیستر بم
۱۹.....	رژیستر وسط
۲۷.....	رژیستر بالا
۳۱.....	می بکار فا دیز
۳۴.....	رنگ صدا
۳۷.....	کنترل نفس
۳۸.....	وصل نرم و انعطاف پذیر
۴۵.....	کنترل کوک
۴۶.....	کنترل کوک در تنهای پایانی و نوانسها

تکنیک

۵۶.....	کلیات تکنیک
۶۳.....	تمرینهای ماکیاوولی

آرتیکولاسیون

۷۳.....	آرتیکولاسیون
۹۰.....	زبان دوبل
۹۹.....	زبان سه تایی
۱۰۳.....	مشکل می بمل
۱۰۴.....	اعصاب
۱۱۰.....	انتوناسیون
۱۱۳.....	ویبراتو
۱۲۱.....	خلاصه

فصل دوم:

- ۱۲۸.....آریاہای باخ
- ۱۲۹.....سمفونی شماره ۳ بٹھوون
- ۱۳۰.....اورتورلنور بٹھوون
- ۱۳۲.....اینترمزو
- ۱۳۴.....سمفونی شماره ۱ برامس
- ۱۳۵.....سمفونی شماره ۸ دورژاک
- ۱۳۷.....رقص ارواح آمرزیدہ شدہ
- ۱۳۸.....سمفونی متامرفسیس
- ۱۴۰.....سمفونی کلاسیک
- ۱۴۳.....بولرو
- ۱۴۴.....پانتومیم از بالہ دافنہ و کلوتہ
- ۱۴۶.....اورتور عید پاک روسی
- ۱۴۷.....کاپریس اسپانول
- ۱۴۹.....اورتور ویلہام تل
- ۱۵۱.....رقص سالومہ
- ۱۵۲.....پتروشکا
- ۱۵۵.....اسکرزو از سمفونی شماره ۴ چایکوفسکی
- ۱۵۷.....پرلود بعد از ظہر یک دیو
- ۱۶۱.....پیترو گرگ
- ۱۶۶.....کارناوال حیوانات
- ۱۷۳.....سمفونی شماره ۴ برامس
- ۱۷۴.....رویای نیمہ شب تابستان

چکیده

با توجه به اینکه فرصت‌های نوازندگی در ایران خصوصاً در ارکستر برای نوازندگان فلوت به علت سیاست‌گذاری‌های غلط و محدودیت ارکسترها بسیار محدود است تجربه نوازندگی در ارکستر که از مهم‌ترین تجارب برای هر نوازنده فلوت می‌باشد در ایران امکان‌پذیر نیست. معمولاً نوازندگان فلوت در طی آموزش این ساز با قطعات ارکستری آشنایی پیدا نمیکنند.

با توجه به این نقصان بر آن شدم قطعات شاخص فلوت در ارکستر که هر کدام مهارت کنترل و تکنیک و فنون مختلف در نوازندگی را شامل می‌شوند معرفی کرده و طی این معرفی به بررسی این رپرتوار پردازم. هدف نهایی این پایان نامه، ارائه راهکارهای عملی برای چیره شدن بر دشواری‌های اجرای این قطعات است. این تحقیق کمک می‌کند افراد بدون حضور در ارکستر مهارتهایی را در غالب اجرای صحیح تکه‌های ارکستری کسب کنند. همچنین در صورت یافتن فرصت نواختن در ارکستر با پیش زمینه و آگاهی بیشتری به این امر پردازند.

این تحقیق با مطالعات کتابخانه‌ای و پارتیتورها به جمع‌آوری قطعات شاخص ارکسترال پرداخته و سپس به طور عملی در فراگیری و نواختن هر قطعه مشکلات اجرایی را مشخص کرده و نهایتاً با استفاده از متدهای معاصر فلوت که بخشهایی از

آنها ترجمه و عینا آورده شده، بعلاوه دیگر مطالعات کاربردی به ارائه راه کارهای مهارتی و تکنیکی پرداخته و پیشنهادهای مفیدی برای روش تمرین این قطعات ارائه کرده. علاوه بر آن با گوش دادن و مقایسه اجراهای نوازندگان مختلف در ارکسترهای مختلف متوجه گوناگونی در تفسیر و ظرافت کاری های خاص در این قطعات شده و پیشنهادهایی برای تسهیل اجرای صحیح هر قطعه ارائه گشته.

مقدمه

فلوت به عنوان شاخص‌ترین عضو سازهای بادی چوبی از رپرتواری وسیع که دوره‌ای چهارصد ساله از تاریخ موسیقی را از دوران بارک تا موسیقی معاصر به خود اختصاص می‌دهد همواره جایگاه ویژه‌ای در موسیقی مجلسی و ارکسترال دارا بوده است.

سیر تاریخی این رپرتوار و پدید آمدن قطعات پیچیده در رپرتوار معاصر نیاز بر خورداری از تکنیکی پیشرفته‌تر را برای نوازندگان این ساز به صورت امری لازم و اجتناب‌ناپذیر در آورده است. وجود صدها کتاب متد و هزاران اتود گواه بر سیر پیچیدگی این رپرتوار می‌باشد و از طرف دیگر خود می‌تواند باعث سردرگمی هنرجو برای انتخاب متد مناسب و اتودهای لازم باشد. لذا در این پایان‌نامه با فرض بر اینکه هنرجو تاکنون با استفاده از متد و اتودهای موجود مراحل اولیه و متوسط نوازندگی فلوت را پشت سر گذاشته بر آن شدم که با مروری بر کلیات تکنیکی و پیاپی نوازندگی فلوت، هنرجویان را به سمت رپرتواری پیچیده‌تر و قطعات دشوارتر سوق دهم و با ارائه مواردی تحت عنوان راهکار، روش مواجهه شدن نوازندگان و هنرجویان را با قطعات فلوت در ارکستر که شامل پاساژهای مشکل چه در امر کنترل هوا، در سرعت زبان، در کوک و ظنین صدا، در جمله نگاری، در فواصل بد دست و غیره هستند را فراهم کنم.

از آنجا که فرصت نوازندگی در ارکستر برای نوازندگان فلوت در ایران به علت محدود بودن ارکسترهای سمفونیک وجود ندارد به نظر آمد که انتخاب قطعات ارکسترال فلوت که بخش اعظمی از رپرتوار این ساز را شامل می‌شود برای ارائه این راهکارها مناسب باشد. بدین ترتیب قطعات شاخص در این رپرتوار را جمع‌آوری کرده تا هم خود و هم دیگر نوازندگان فلوت با این قطعات آشنا شوند. کتابهای نت که مجموعه ای از تکه های از کستری برای هر ساز را ارائه کنند بسیارند، اما در این تحقیق بطور اخص از مجموعه خانم Jeanne Baxtresser نوازنده ی پر سابقه و مشهور فلوت در ارکستر فیلارمونیک نیویورک استفاده شده.¹

در فصل اول پایان نامه به بررسی تکنیکهای اساسی و پایگی در نوازندگی فلوت پرداخته شده و برای هر مورد تمرین‌هایی را از کتابهای مختلف موجود انتخاب کرده ام. بخش اعظم این مطالعات بر جلد‌های مختلف متد Trevor Wye استاد صاحب نام معاصر انگلستان متمرکز است.² در فصل دوم قطعات ارکسترال را که بخش فلوت آنها از خصایص شاخصی برخوردار است به عنوان نمونه‌هایی که بتوان تکنیکهای مورد بحث در فصل یک را روی آنها پیاده کرد انتخاب کردم. در بعضی از این قطعات به تفصیل نت به نت راه‌حل سریع برای آنها پیدا کرده و به حل مشکل پرداخته و در بعضی از آنها برای جلوگیری از تکرار فقط مواردی را که لازم است قبل از نواختن به آنها توجه شود به طور مختصر اشاره کرده‌ام. در فصل سوم

¹ Baxtresser, *Orchestral Excerpts for Flute*, 1995

² Wye, *A Trevor Wye Practice Book for the Flute*, vol.1-4, 1992

نت بخش فلوت قطعات ارکسترال را که به نظر مهم و دشوار می‌آید ارائه کرده و در پایان CD صوتی اجرای برخی از آنها به صورت سولو ضمیمه شده است. در اینجا لازم دیدم توضیح کوتاهی در مورد برخی از اصطلاحاتی که در این پایان‌نامه به آن اشاره شده است بکنم. این اصطلاحات از رئیس مهم روش نوازندگی و تدریس آذین موحد است که به اعتقاد وی هر نوازنده ای که به دنبال صدای رسا، کوک صحیح و اتحاد در کیفیت صدای ساز در کلیه رژیسترها است باید به آنها فائق شود.

۱- انرژی: در هنگام نواختن ساز هنگامی که نفس باز می‌گردد حرکت غریزی دیافراگم یک فشار طبیعی به شش‌ها وارد می‌کند و کمک می‌کند هوا خارج شود. در این مرحله نوازنده نباید انرژی برای خالی کردن هوا استفاده کند ولی در آخر جمله زمانی که هوا به سطوح بالایی در شش‌ها می‌رسد و به اصطلاح نفس در حال تمام شدن است دیگر فشار طبیعی دیافراگم برای کنترل هوا کافی نیست و در اینجاست که نوازنده باید از انرژی خود استفاده کرده و هوا را پشتیبانی کند. برای انجام این امر نوازنده باید به رئیس کنترل صدا از طریق بکارگیری یک آمبوشور خوب و تثبیت شده نائل آمده باشد.

۲- جهت دادن و تجدید هوا در جریان جمله: نوازنده برای خالی کردن درست هوا باید به ساختار جمله و فراز و نشیبهای موتیفیک آن کاملاً آگاه باشد که در

¹ برگرفته از آموزشهای آذین موحد طی سالهای ۱۳۸۷-۱۳۸۰

² برگرفته از آموزشهای آذین موحد طی سالهای ۱۳۸۷-۱۳۸۰

جریان نواختن یک جمله براساس ساختار جمله در حین دمیدن لحظه‌ای کوتاه هوا را به جلو پرتاب کرده و با تجدید جهت هوا، جریان هوا را به طور صحیح در قالب جمله هدایت کند. توجه به کوک از رئوس مهم در انجام این امر است. برای انجام این امر آمبوشور نوازنده و نحوه صحیح استفاده از حجم داخل دهان باید تثبیت شده باشد تا در جهت دادن به هوا کوک تغییر نکند.

۳- زبان زدن: در امر زبان زدن مهم‌ترین مسئله استفاده صحیح از هوا می‌باشد معمولاً در نوازندگانی که آگاهی کافی به این امر نباشد زبان زدن باعث اصطکاک بیش از حد لازم می‌شود و این اصطکاک حرکت هوا به جلو را خدشه‌دار می‌کند^۱ و هوا هدر می‌رود در صورتی که چنانچه زبان زدن بسیار نرم و سبک باشد و از حروف صدادار با کم‌ترین اصطکاک و در جلوترین مکان [برای مثال ت نه به صورت ت آلمانی بلکه به صورت ت فرانسوی در حدی که صدا دهد و یا ک نه به صورت ک فارسی (کاف) که در حلق پایین است بلکه به صورت گ (گور)] استفاده شود جریان هوا مستمر به جلو حرکت می‌کند و زبان زدن تنها تلنگلی^۲ به هوا می‌باشد. آزاد بودن فک و عضلات صورت خصوصاً لپها برای تلفظ صحیح این اصوات بسیار مهم است. بدین ترتیب نوازنده با آزادی حجم داخل دهان تلفظ صحیح را پیدا می‌کند. این آزادی نباید کنترل صحیح صدا توسط آمبوشور تثبیت شده را خدشه دار کند.

^۱ برگرفته از آموزشهای آذین موحد طی سالهای ۱۳۸۷-۱۳۸۰

^۲ برگرفته از آموزشهای آذین موحد طی سالهای ۱۳۸۷-۱۳۸۰

محدودهٔ این پایان‌نامه تنها به بررسی گزینه‌ای از مهم‌ترین قطعات ارکسترال فلوت ختم می‌شود و طبیعتاً شامل سوئیت‌ها، سونات‌ها، کنسرتوها، مورسوها و قطعات سولوی فلوت نمی‌باشد.

انجام راه‌کارهای پیشنهاد شده به نوازندگان کمک می‌کند که نه تنها با قطعات جدیدی آشنا شوند که با ریپرتوار تکنوازی و سولیستی فلوت متفاوت است بلکه موفق شوند بر اثر رویکردهای ارائه شده در این تمرین‌ها مهارت‌های خود را بالا برند. هر کدام از این قطعات میتواند خود به صورت یک اتود کوچک برای تمرین فنون و تکنیکهای مختلف در فلوت به کار آید.

فصل اول

تکنیک‌های پایه^۱

تن^۲

وقتی از واژه تن استفاده میشود منظورمان مجموعه‌ای از صفات است که دقت به تک‌تک آنها برای رسیدن به یک تن خوب لازم است به عنوان مثال برخی از این خصوصیات عبارتند از:

۱- رنگ

۲- اندازه

۳- پرتاب صدا^۳

۴- شدت صدا^۴

۵- ویبراتو

۶- خالص بودن صدا^۵

اگر تن موارد بالا را در خود داشته باشد می‌توان به آن تن، تنی زیبا گفت برای رسیدن به تن خوب عناصر بالا را نمی‌توان تک‌تک به صورت مجزا تمرین کرد و باید در تمرین هر کدام مابقی عناصر را نیز دخیل کرد. تمرین آرام روی نت‌های کشیده از عواملی است که به نوازنده در رسیدن به تن خوب کمک فراوان می‌کند

^۱ ترجمه و تلخیص از کتاب Trevor Wye, 1992

2. Tone
3. Projection
4. Intensity
5. Purity

در این تمرینها با انگشت گذاری دو بم باید با استفاده از حرکت هوا صدای تنهای
 نوشته شده را در آورید. و بار دیگر با گرفتن نت ر بم و می بمل بم این تمرینها را
 انجام دهید. دقت کنید افزایش دادن سرعت هوای مورد نیاز باعث می شود
 هماهنگ های بالاتر به راحتی ایجاد شود.¹

¹ برای انجام این تمرین باید از حجم دهان باز و عضلات آزاد صورت به علاوه آمبوشور تثبیت شده استفاده کرد و گرنه امکان حرکت آزاد هوا برای حرکت از یک هماهنگ به هماهنگ دیگر وجود ندارد.

رژیستر بم^۱

برای تمرین روی نت‌های بم از نت سی بکار شروع کنید که آسان‌ترین نت در فلوت است. دلیل سادگی آن نت این است که هرچه طول لوله کوتاه‌تر باشد نت‌ها راحت‌تر نواخته می‌شوند برای نت سی فلوت را هم با شست و هم با انگشت اشاره نگاه می‌داریم. سعی کنید نت سی را آنقدر بنوازید که صدای خوب را روی آن پیدا کنید این کار در ابتدا شاید آسان به نظر بیاید ولی تمرین روی همین یک نت سی بکار بهتر از نواختن چندین صفحه تمرین می‌باشد.

هنگام تمرین این نت مواظب باشید که مجموعه‌ای از سی بکارهای کوتاه پشت سر هم ننوازید بلکه هر سی بکار را تا جایی که نفستان اجازه می‌دهد بنوازید. هرگاه نواختن سی بکار به این صورت، تمیز و شفاف شد این تمرین را انجام دهید.

Slowly

1

در این تمرین هر جفت نت باید تمام هوای شما را مصرف کند این تمرین را خیلی آرام بنوازید و توجه کنید که تمام نت‌های هر میزان از نظر کیفیت یکسان اجرا شود هنگام پایین رفتن امکان دارد فلوت به داخل بچرخد به این مسئله دقت کنید

1. The low Register

اگر نت دوم از نت اول بهتر صدا می‌دهد تمرین را از آخر به اول بنوازید سه میزان آخر تمرین نسبت به بقیه آن سخت‌تر است و اگر در آنها به صدای خوب نمی‌رسید سعی کنید آنها را بیشتر تمرین کنید معمولاً بعد از چند روز احساس می‌کنید تن ساز شما بدتر شده است این احساس اشتباه است تن شما بهتر شده ولی حساس شدن شما به کیفیت صدا باعث می‌شود که معایب تن را بهتر درک کنید و فکر کنید تن شما بد است. حایا می‌توانید تمرین‌های بعد را انجام دهید.

Slowly

2

mf — f mf — f mf — f

mf — f mf — f mf — f mf — f

* mf — f mf — f mf — f

3

* mf — f mf — f mf — f

Three staves of musical notation in 4/4 time. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one flat. It contains a sequence of eighth notes with slurs and repeat signs. The second and third staves continue this sequence, with the third staff featuring a sharp sign on the second measure.

همیشه تمرین خود را با نواختن سی بکار تمیز شروع کنید چون این نت، نت پایه

شما برای تمرین تن است.

Very slowly

Three sets of musical exercises, each consisting of two staves. The first set is labeled '1' and the second '2'. Each set includes dynamic markings such as *mf* and *f* with arrows indicating crescendos and decrescendos. The exercises are in 4/4 time and feature slurs over groups of notes.

وقتی روی این تمرین‌ها مهارت کافی پیدا کردید می‌توانید روی سه قطعه زیر

تمرین کنید:

۱- آکواریوم از کارناوال حیوانات اثر سن سانس^۱

۲- تم از اینترداکشن و الگرو اثر راول^۲

۳- پرلود از بعدازظهر یک دیو اثر دبوسی^۱

قطعه آکواریوم احتیاج به تن خالص و توخالی دارد که ما به آن تن زرد

می‌گوییم. هنگام نواختن این قطعه در ذهن خود تعدادی ماهی را که در آبهای

عمیق و سبزرنگ در حال شنا هستند را تصویر کنید.

Moderato

a) Musical notation for exercise a) in 4/4 time, starting with a treble clef and a key signature of one flat. The melody begins with a mezzo-forte (mf) dynamic and gradually increases through a crescendo to a forte (f) dynamic.

b) Musical notation for exercise b) in 4/4 time, starting with a treble clef and a key signature of one flat. The melody begins with a mezzo-forte (mf) dynamic and gradually increases through a crescendo to a forte (f) dynamic.

c) Musical notation for exercise c) in 4/4 time, starting with a treble clef and a key signature of one flat. The melody begins with a mezzo-forte (mf) dynamic and gradually increases through a crescendo to a forte (f) dynamic.

* (see contents)

d) Musical notation for exercise d) in 4/4 time, starting with a treble clef and a key signature of one flat. The melody begins with a mezzo-forte (mf) dynamic and gradually increases through a crescendo to a forte (f) dynamic.

e) Musical notation for exercise e) in 4/4 time, starting with a treble clef and a key signature of one flat. The melody begins with a mezzo-forte (mf) dynamic and gradually increases through a crescendo to a forte (f) dynamic.

1. Aquarium (Saint Saens)

2. 'Theme' from the Introduction and Allegro (Ravel)

تم راول به تنی غنی تر و تاریک تر احتیاج دارد که ما به آن تن بنفش می گویم.

mf

a) mf f

b) mf f

c) mf f

d) mf f

e) mf f

در بعدازظهر یک دیو اثر دبوسی ما به تنی مابین تن زرد و بنفش نیازمندیم
براین اساس چهار تمرین در رژیم بزم ارائه داده شده است که بر مبنای تم
دبوسی می باشد.

1. Prelude to the Afternoon of a Faun (Debussy)